

УДК 81'373.2

**Очкусь О. В.,
студент,
Національний університет «Запорізька політехніка»**

**Підгорна А. Б.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»**

ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ «НЕОЛОГІЗМ» ТА «НОВОТВІР»

Неологія, яка вже довгий час класифікується як галузь лінгвістичної науки, досі має труднощі з прийняттям одного чіткого визначення полісемічного терміна «неологізм». У зв'язку з цим слід зазначити відсутність одноманітності у трактуванні цього терміну в роботах різних лінгвістів. У дослідженнях, присвячених вивченню поповнення лексикону, поряд із терміном «неологізм» [7, с. 417] уживаються також такі, як «нова лексика», «новотвір», «новоутворення», «лексична інновація» [1; 3; 4; 5].

Доволі повним та об'ємним є визначення неологізму, яке надає О. О. Селіванова у термінологічній енциклопедії «Сучасна лінгвістика»: «Неологізм – слово чи сполука, використані мовою в певний період на позначення нового або вже наявного поняття в новому значенні й усвідомлюються як такі носіями мови» [7, с. 417].

Ю. А. Зацний і А. В. Янков стверджують, що неологізм – це слово або фраза, створені для позначення нового об'єкта або вираження нового, раніше невідомого поняття. Ці дослідники також зазначають, що це визначення не є повним, оскільки воно не охоплює всі види інновацій, та вказують на те, що значна кількість нових мовних одиниць

створюється для відображення нових об'єктів та явищ, тобто нових понять [6, с. 8].

Термін «інновація» часто використовується для позначення нових слів, що ідентично терміну «неологізм». О. А. Сербенська стверджує, що інновація – це «запозичення, нові слова, а також кожне слово чи вираз, що входить до мови, спричинені зміною значень відповідно до типу та жанру мовлення; це включає відродження виразів та слів попередніх років [8, с. 5]. На думку лінгвіста Н. А. Князева, «неологізм – це лексична одиниця, що володіє новизною, але створена за існуючими в мові словотвірними моделями, яка виникла і стала фактом мови в силу суспільної потреби за ініціативою її покоління, що може вийти з ужитку під час змінених соціальних умов» (цит. за: [2, с. 223]).

Визначення, подібні перерахованим вище, наводять і зарубіжні джерела: 1) неологізм – нове слово чи вираз; 2) нове значення, набуте наявним словом або виразом; 3) неологізм – слово, термін або фраза, яка була нещодавно створена – часто для застосування до нових понять, або щоб переформатувати старі терміни в новішу мовну форму; 4) неологізм – слово, термін або словосполучення, яке було нещодавно створено для позначення нових понять або для надання старим одиницям нової мовної форми [9].

Спираючись на все вищенаведене, вважаємо доцільним відзначити такі основні властивості неологізму як категорії одиниць лексичної системи мови. Неологізмами вважаються нові слова, що закріплюються в мові і створені актом номінації. Вони можуть з'являтися для позначення нових понять, або для позначення по-новому вже існуючих понять. До неологізмів можуть бути віднесені абсолютно нові за формою і за змістом слова (результат створення кореневого елементу в самій мові або результат запозичення), або це можуть бути слова, створені з наявних компонентів, або, нарешті, це можуть бути слова, що розвинули нові значення.

При аналізі визначень поняття «неологізм» різними дослідниками стають очевидними дві точки зору, що полягають у тому, що термін «неологізм» застосовується: 1) до *новотворів*, тобто до одиниць, створених на матеріалі мови і у повній відповідності до існуючих в мові словотвірних моделей чи словосполучень, що позначають нове, раніше невідоме, неіснуюче поняття, предмет, галузь науки, рід занять, професію тощо, наприклад: *banner* – «банер», *computer* – «комп'ютер» та ін.; 2) до власне *неологізмів*, а саме – до знову створених синонімів вже наявних в мові слів для позначення відомого поняття; однак вони несуть конотативні відтінки, тобто супутні семантичні і стилістичні нашарування слова, що накладаються на його основне значення, а також

до слів у новому значенні, наприклад, слово *gopher* раніше означало «помічник», а тепер позначає і систему користування мережею Інтернет.

Відзначається також деяка неоднорідність складу цих лексичних інновацій. Вони різняться причинами своєї появи, за своєю стійкістю в мові, за частотою вживання, за своєю подальшою долею, коли одні з них міцно входять в мову, а інші є менш стійкими і можуть вийти з вживання через якийсь відносно короткий період часу. Часто поява нових слів пов'язана з виникненням нових асоціацій, хоча поняття залишається тим самим. Мова взагалі, і особливо лексика, виконуючи свою основну функцію засобу спілкування, перебудовується, диференціюється й уточнюється для того, щоб більш адекватно відобразити, відтворити і закріпити нові поняття у відповідних словах та висловлюваннях. *Неологізми*, що з'являються на периферії мовної системи, якийсь час знаходяться в розпорядженні цієї периферії і лише поступово, але не всі, а тільки ті, що найбільше відповідають структурним вимогам мови, переміщуються до центра мовної системи, до основного словникового фонду.

А *новотвір*, якщо і виникає на периферії, то набагато швидше (а часом і відразу) проникає ближче до центру і незмінно активно входить у словниковий склад, тому що він потрібен для найменування нових понять. Новотвори з'являються як правило в мові науки, техніки, культури, політики, у той час як неологізми – у розмовній мові. Оскільки часовий критерій для виділення новотворів і неологізмів об'єктивно визначити неможливо, то доречно буде скористатися суб'єктивним критерієм: чи сприймає колективна (і власне) мовна свідомість ту чи іншу лексичну одиницю як нову. Д. Клейтон, наприклад, аналізуючи сприйняття мовних змін, звернув увагу на те, що деякі журналісти описували нові слова, що з'явилися в молодіжному сленгу або в американській англійській, як «занепад», «розпад» і «крах» мови. Вони нічого не додали британській мові, але були «як сіра білка, якій судилося витіснити місцеві види і зруйнувати мовну екосистему» [10, с. 17].

Отже, причиною неологізації є суспільний і науковий прогрес, поява нових соціально-економічних фактів, науково-технічних відкриттів, досягнень у культурі. Головною особливістю неологізмів є їхня тотальна новизна для більшості носіїв мови. При цьому слово функціонує як неологізм дуже короткий проміжок часу. Доведено, що як тільки слово починає активно використовуватися, воно втрачає свою новизну і стає загальноновживаним.

Література

1. Борис Д. П. Проблема неоднозначності поняття «неологізм» крізь призму лінгвофілософської теорії. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Сер. : Філологічні науки (мовознавство). 2015. № 3. С. 54–61.
2. Дзюбіна О. Проблематика визначення терміна «неологізм» (на матеріалі англійської мови). *Філологічний дискурс*. 2017. Вип. 6. С. 221–228.
3. Зацний Ю. А. Розвиток словникового складу сучасної англійської мови. Запоріжжя : Вид-во ЗДУ, 1998. 429 с.
4. Зацний Ю. А. Сучасний англомовний світ і збагачення словникового складу. Львів : ПАІС, 2007. 228 с.
5. Зацний Ю. А., Пахомова Т. О. Мова і суспільство: збагачення словникового складу сучасної англійської мови. Запоріжжя : Запорізький держ. ун-т, 2001. 243 с.
6. Зацний Ю. А., Янков А. В. Інновації у словниковому складі англійської мови початку XXI століття : англо-український словник : словник неологізмів англо-український. Вінниця : Нова Книга, 2008. 360 с.
7. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.
8. Сербенська О. А. Активні словотворчі процеси в мові сучасної преси (Деякі питання іменникового словотвору). *Вісник Львів. ун-ту*. Сер. Журналістика. 1980. Вип. 11 : Журналістика і життя. С. 89–95.
9. Cambridge Dictionaries Online : електрон. версія. URL : <http://dictionary.cambridge.org/>.
10. Clayton D. Attitudes to Language. Cambridge : University Press, 2018. 114 p.